

ნატო გუგავა*

სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის რეფორმა საქართველოში და პერსონალურ მონაცემთა დაცვაზე ზედამხედველი ორგანოები შედარებით პერსპექტივაში

I. შესავალი

პერსონალური მონაცემების დაცვა დღევანდელობის მნიშვნელოვანი საკითხია,¹ ხოლო მათ დამუშავებაზე ზედამხედველობა დემოკრატიული სახელმწიფოს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრიორიტეტია.² პერსონალურ მონაცემთა დაცვას დიდი ყურადღება ექცევა ევროპის მასშტაბით. ევროკავშირისა და ევროპის საბჭოს კანონმდებლობის შესაბამისად, ფიზიკურ პირთა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად, დამოუკიდებელი საზედამხედველო ორგანოს არსებობა, მნიშვნელოვანი და აუცილებელი კომპონენტია. სწორედ, რომ მონაცემთა დაცვის ზოგადი რეგულაცია (GDPR), რომელიც 2018 წლის 25 მაისიდან ამოქმედდა ევროკავშირის ტერიტორიაზე, ითვალისწინებს საზედამხედველო ორგანოთა კომპეტენციებს, ორგანიზაციულ სტრუქტურას, ადგენს მოთხოვნას, რომ ისინი იყვნენ კომპეტენტურები და ჰქონდეთ რეგულაციით გათვალისწინებული ფუნქციების შესასრულებლად საჭირო უფლებამოსილება გამოძიების, დარღვევის გამოსწორებისა თუ კონსულტაციის გაცემისას.³ ხოლო, ევროპის საბჭოს კანონმდებლობით, საზედამხედველო

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი. orcid.org/0009-0001-8191-6170.

¹ Lehdonvirta V., European Union Data Protection Directive: Adequacy of Data Protection in Singapore, Singapore Journal of Legal Studies, Vol. 2004, No. 2, 2004, 511.

² ხუციშვილი ი., ელექტრონული კომუნიკაციის მაიდენტიფიცირებელი მონაცემების დამუშავებაზე ზედამხედველი ორგანოები და მათი უფლებამოსილება საქართველოსა და ევროკავშირში, თბილისი, 2020, 57.

³ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the Protection of Natural Persons with Regard to the Processing of Personal Data and on the Free Movement of Such Data, and Repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), Art. 57-58.

ორგანოთა კომპეტენციები და უფლებამოსილებები წარმოდგენილია მოდერნიზებული 108-ე კონვენციის მე-15 მუხლში.

აღსანიშნავია, რომ „მრავალმა ქვეყანამ აამოქმედა კანონები მონაცემთა დაცვის თუ პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის შესახებ“⁴ და, შესაბამისად, „თითოეული სახელმწიფო ორგანო განსხვავებული გამოწვევების წინაშე დგას“⁵. რაც შეეხება საქართველოს, ევროკავშირთან დადებული ასოცირების შეთანხმების თანახმად, სახელმწიფოს ვალდებულება და გამოწვევაა, თავისი კანონმდებლობა შესაბამისობაში მოიყვანოს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ევროპულ რეგულაციებთან, ანუ მონაცემთა დაცვის ზოგადი რეგულაციასა (GDPR) და ევროპის საბჭოს მოდერნიზებულ 108-ე კონვენციასთან.

ამდენად, გასაკვირი არაა ის გარემოება, რომ სამეცნიერო, სამოქალაქო და პოლიტიკურ წრეებში ჯერ კიდევ აქტიურად განიხილება საქართველოს სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის რეფორმირების საკითხი, რომლის თანახმადაც, 2022 წლის 1 მარტიდან სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური გაუქმდა და მის ნაცვლად შეიქმნა ორი დამოუკიდებელი უწყება: სპეციალური საგამოძიებო სამსახური და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახური.

სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის რეორგანიზაციის ფორმა, ცვლილებების განხორციელების დრო და ზოგადი პოლიტიკური კონტექსტი ქმნიდა შთაბეჭდილებას, რომ ცვლილებები განხორციელდა არა კონკრეტული სამართლებრივი საკითხის გადასაჭრელად, არამედ მიმართული იყო სახელმწიფო ინსპექტორის დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ, იყო მისი და ინსპექტორის მოადგილეების თანამდებობიდან გათავისუფლების საშუალება.⁶ სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის გაუქმების შესახებ საქართველოს პარლამენტის გადაწყვეტილებას, მწვავე გამოხმაურებები მოჰყვა საქართველოს პარტნიორი ქვეყნების დიპლომატიური წარმომადგენლების, საერთაშორისო საზოგადოების, მათ შორის, ევროკავშირის წარმომადგენლობის მხრიდანაც.⁷ 2022 წლის 28 იანვარს სახელმწიფო ინსპექტორმა სარჩელით მიმართა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს. მოსარჩელემ სადავოდ არ გახადა პარლამენტის უფლებამოსილება, გაყოს სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური პერსონალურ

⁴ დაზვერვის სამსახურებზე ზედამხედველობის განხორციელება, ჰ. ბორნისა და ა. უილსის რედაქტორობით, ჟენევა, 2012, 62.

⁵ მსოფლიო პრაქტიკა, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახური, 2022 (3), 11. <https://t.ly/q_O6> [30.06.2022]

⁶ სამსახურის ამ ფორმით რეორგანიზებასთან დაკავშირებით იხილეთ IRC-ის მოსაზრება, <https://irc.ge/index.php?m=131&publication_id=39> [30.06.2022]

⁷ იხ., <<https://www.radiotavisupleba.ge/a/31714065.html>> [30.06.2022]

მონაცემთა დაცვისა და სპეციალურ საგამოძიებო სამსახურებად, თუმცა მიიჩნია, რომ საქართველოს პარლამენტი ამ საკანონმდებლო ცვლილებებით გაუმართლებლად ჩაერია საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლის პირველი პუნქტით დაცულ, საჯარო თანამდებობიდან უსაფუძვლოდ გათავისუფლებისაგან დაცვის უფლებაში.⁸

ამდენად, არსებული ვითარების ფონზე მნიშვნელოვნია საქართველოს კონსტიტუციის, საკანონმდებლო აქტებისა და საერთაშორისო პრაქტიკის საფუძველზე სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის მიმდინარე რეფორმის, მისი დადებითი და უარყოფითი მხარეების განხილვა, საუკეთესო შედეგების მართლებრივი პრაქტიკისა და საქართველოში არსებული სინამდვილის გაანალიზება, ასევე, სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის რეფორმირების საფუძველზე ორი დამოუკიდებელი ინსტიტუტის ჩამოყალიბების კანონიერების შეფასება.

II. გზა პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის აპარატიდან პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურამდე

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საზედამხედველო ორგანო, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის აპარატის სახით, პირველად შეიქმნა 2013 წელს და მისი საქმიანობის ძირითად ამოცანად საქართველოში მონაცემთა დამუშავების კანონიერებაზე ზედმხედველობა განისაზღვრა.⁹ 2015 წლიდან ამ ინსტიტუტის უფლებამოსილება გაიზარდა და ფარული საგამოძიებო მოქმედებებისა და ელექტრონული კომუნიკაციის მაიდენტიფიცირებელ მონაცემთა ცენტრალურ ბანკში განხორციელებული აქტივობების კონტროლის ფუნქციაც დაემატა.¹⁰

2019 წლის 10 მაისს, სახელმწიფოში განხორციელებული რეფორმის შედეგად, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის უფლებამონაცვლე გახდა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური, მისი ძირითადი უფლება-მოვალეობები კვლავ გაფართოვდა და სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლისა და მო-

⁸ ლონდა თოლორაიას 2022 წლის 28 იანვრის კონსტიტუციური სარჩელი №1673 საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.

⁹ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 19 ივლისის დადგენილება №180 „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის საქმიანობისა და მის მიერ უფლებამოსილების განხორციელების წესის შესახებ დებულების დამტკიცების თაობაზე“.

¹⁰ პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის აპარატის ანგარიში პერსონალურ მონაცემთა დაცვის მდგომარეობის და ინსპექტორის საქმიანობის შესახებ, 2015, 34.

ხელის მხრიდან ჩადენილი ზოგიერთი დანაშაულის მიუკერძოებელი და ეფექტური გამოძიების ფუნქციაც დაემატა.¹¹ უნდა აღინიშნოს, რომ სამართალდამცავთა მხრიდან ჩადენილი დანაშაულების გამოძიების უზრუნველსაყოფად, დამოუკიდებელი საგამოძიებო მექანიზმის შექმნა იმ დროისათვის მნიშვნელოვნად წინ გადადგმული ნაბიჯი იყო, ვინაიდან ამ მექანიზმის შექმნის აუცილებლობას წლების განმავლობაში ხაზს უსვამდნენ ადგილობრივი და საერთაშორისო ორგანიზაციები, აგრეთვე სახალხო დამცველის ოფისი.¹² დამოუკიდებელი საგამოძიებო მექანიზმის შექმნა გათვალისწინებული იყო ევროკავშირისა და საქართველოს შორის ასოცირების 2017-2020 წლების დღის წესრიგითაც.¹³

2021 წლის 30 დეკემბერს კი, ყოველგვარი განხილვის გარეშე, საზოგადოებისათვის მოულოდნელად, საქართველოს პარლამენტმა დაჩქარებული წესით კენჭი უყარა „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ და „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონებში შესატან ცვლილებებს¹⁴, რომლებითაც კვლავ დღის წესრიგში დადგა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის ინსტიტუციური და ფუნქციური რეფორმირების საკითხი. თავად „სახელმწიფო ინსპექტორისათვის მოულოდნელად, საქართველოს პარლამენტმა კვლავ გამიჯნა სამსახურის ორი ფუნქცია, ხოლო 6 წლის ვადით არჩეულ ინსპექტორს ვადადმე შეუწყდა უფლებამოსილება. 2022 წლის 1 მარტიდან კი ფუნქციონირება დაიწყო უკვე პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურმა“¹⁵ და სპეციალურმა საგამოძიებო სამსახურმა.

2021 წლის 22 დეკემბერს საქართველოს პარლამენტში წარდგენილი განმარტებითი ბარათის მიხედვით, სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის რეფორმა განაპირობა თავად ამ სამსახურის უფლებამოსილების ბუნდოვანებამ, ერთი მხრივ, გამოიძიოს გარკვეული დანაშაულები, ხოლო, მეორე მხრივ, გააკონტროლოს პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების კანონიერება

¹¹ საქართველოს კანონი „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“, მუხლი 19.

¹² დამოუკიდებელი საგამოძიებო მექანიზმი საქართველოში, მიღწევები და არსებული გამოწვევები, თბილისი, 2021, 6.

¹³ იხ., <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/annex_ii_-_eu-georgia_association_agenda_text.pdf> [30.06.2022]

¹⁴ „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს კანონი (№ 07-3/150/10, 22-12-2021); „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს კანონი (№ 07-3/150/10, 22-12-2021).

¹⁵ კაპანაძე ა., საქართველოსთვის ევროკავშირის წევრობის კანდიდატის სტატუსის მინიჭების შემთხვევაში პერსონალურ მონაცემთა დაცვის მიმართულებით გადასადგმელი ნაბიჯების თაობაზე, თბილისი, 2022, 2.

მაშინ, როდესაც დანაშაულის გამოძიება, ზოგადად, მჭიდროდ უკავშირდება გამოძიებლის მიერ პერსონალური მონაცემების დამუშავებას.¹⁶ კანონპროექტის ინიციატორთა აზრით, აღრეულია გამოძიებისა და გამოძიების პროცესში პერსონალური მონაცემების დამუშავების კანონიერების შემონახვის ფუნქციები, რაც იწვევს ინტერესთა კონფლიქტს და რის გამოც საჭიროა აღნიშნული ფუნქციების გამიჯვნა, მათი ორი სხვადასხვა დამოუკიდებელი ორგანოს უფლებამოსილებათა ფარგლებში მოქცევა, რაც უკეთ უზრუნველყოფს ამ ფუნქციათა ჯეროვნად შესრულების შესაძლებლობას.¹⁷ კანონპროექტის განმარტებითი ბარათი, ასევე, ეფუძნება, 2018 წლის 14 თებერვალს არასამთავრობო ორგანიზაციათა კოალიციის („კოალიცია დამოუკიდებელი და გამჭვირვალე მართლმსაჯულებისთვის“) მიერ გაკეთებულ განცხადებას, რომელშიც ნათქვამია, რომ გამოძიების და ინფორმაციის დამუშავების კანონიერების პროაქტიურად კონტროლი ერთმანეთთან თავსებადი ფუნქციები არ არის და აღნიშნული ორი კომპეტენციის ერთი უწყების ქვეშ მოქცევამ შესაძლოა საფრთხე შეუქმნას პერსონალური მონაცემების დაცვის მექანიზმის დამოუკიდებლობას, გააჩინოს ინტერესთა კონფლიქტი უწყების შიგნით და დაუკარგოს ნდობა ამ სამსახურის საქმიანობას.¹⁸

საკითხის ობიექტურად შეფასებისათვის აუცილებლად უნდა ითქვას, რომ ზემოაღნიშნული განცხადება არასამთავრობო ორგანიზაციათა კოალიციამ გააკეთა 2018 წელს, როდესაც პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექტორთან დამოუკიდებელი საგამოძიებო მექანიზმის შექმნის საკითხი განიხილებოდა. კოალიცია ეწინააღმდეგებოდა ამ ორი უფლებამოსლების სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის ქოლგის ქვეშ გაერთიანების იდეას. შესაბამისად, მიზანშეწონილად მიიჩნევა, მოქნილი და მცირე ბიუროკრატიული აპარატით, საგამოძიებო უწყების დამოუკიდებელ ორგანოდ ჩამოყალიბებას, ვინაიდან პერსონალური მონაცემების დაცვა და გამოძიება ერთად, მათი აზრით, ცალსახად არათავსებადი ფუნქციები იყო.¹⁹ თუმცა, მაშინ საქართველოს პარლამენტმა ამ ორ ფუნქციას შორის ინტერესთა შეუთავსებლობის პრობლემა ვერ დაინახა. უფრო მეტიც, არასამთავრობო ორგანიზაციების ეს რეკომენდაცია საკანონმდებლო ორგანომ

¹⁶ იხ., განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“, <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/289995>> [30.06.2022]

¹⁷ იქვე.

¹⁸ იქვე.

¹⁹ იხ., <http://coalition.ge/index.php?article_id=176&clang=0> [30.06.2022]

არ ჩათვალა ინტერესთა კონფლიქტისა და სამსახურის ეფექტიანობისთვის რისკის შემცველ წონიან არგუმენტად. საინტერესოა, რა შეიცვალა სამსახურის ფუნქციონირებიდან თითქმის ორი წლის გასვლის შემდეგ და რამ გამოიწვია დაჩქარებული წესით სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის ინსტიტუციური რეფორმის განხორციელება? თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ პროექტის ინიცირებამდე საქართველოს პარლამენტს სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურისთვის არცერთი კითხვა არ დაუსვამს ამ ორი ფუნქციის პირობებში სამსახურის მუშაობასთან დაკავშირებით და არც სამსახურის მიერ საქართველოს პარლამენტში 2021 წლის 31 მარტს წარდგენილი ანგარიში მოისმინა, რომელიც სწორედ ამ ორი ფუნქციის თანაარსებობის დროს სამსახურის მუშაობას ასახავდა.²⁰ ესეც იმ ფონზე, როდესაც ახალ საგამოძიებო სამსახურს სამოხელეო დანაშაულების ეფექტიანად გამოსაძიებლად არცერთი ქმედითი მექანიზმი არ დაუმატეს და არცერთი ის გამოწვევა არ გაითვალისწინეს, რომელზეც სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური თავის ანგარიშებში მიუთითებდა.²¹

მნიშვნელოვანია ის გარემოებაც, რომ საქართველოს პარლამენტმა წარდგენილი კანონპროექტი განიხილა დაჩქარებული წესით. განხილვის მიზეზად კი მიუთითა საკითხის დროულად მონესრიგების საჭიროება და ის გარემოება, რომ პარლამენტი მორიგ სესიაზე მუშაობას 2022 წლის თებერვლიდან დაიწყებდა, კანონის მიღება კი 2022 წლის გაზაფხულამდე არ უნდა გადადებულიყო.²²

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტით კანონპროექტის დაჩქარებული წესით განხილვა შესაძლებელია მხოლოდ საგამონაკლისო წესით და შესაბამისი დასაბუთებით.²³ მოცემულ შემთხვევაში პარლამენტმა დაჩქარებული წესით განიხილა საკანონმდებლო პაკეტი, რომელიც დამოუკიდებელი სტრუქტურის რეფორმას ითვალისწინებდა. თუმცა მიზეზი, რამაც ამ კანონპროექტის დაჩქარებული წესით განხილვა განაპირობა, განმარტებითი ბარათით სათანადოდ არ იყო დასაბუთებული. გარდა აღნიშნულისა, არ გამართულა კონსულტაციები ექსპერტებთან, საერთაშორისო თუ ადგილობრივ არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, ამ საკითხზე არ შექმნილა სამუშაო ჯგუფი და არ ყოფილა კონსულტაცია არც ერთ სახელმწიფო სტრუქტურასთან. ისეთი კანონპროექტის მიღება კი, რომელიც ინსტიტუციური რეფორმების განხორცი-

²⁰ სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის საქმიანობის ანგარიში, 2021, 390.

²¹ იხ., <<https://personaldata.ge/ka/press/post/7822>> [30.06.2022]

²² იქვე.

²³ საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტის 117-ე მუხლი.

ელეზას გულისხმობს, მნიშვნელოვანია ექსპერტებისა და სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობის ფონზე მიმდინარეობდეს²⁴.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის რეფორმის პროცესი საქართველოს დემოკრატიისთვის მაღალი რისკის შემცველ გარემოებად მიიჩნია, როგორც საერთაშორისო, ასევე არასამთავრობო სექტორმა. ევროკავშირის წარმომადგენლობის ხელმძღვანელის განმარტებით, ის ცვლილებები, რომელიც გულისხმობს საკანონმდებლო წესით საგამოძიებო და მონაცემთა დაცვის ფუნქციების გაუმჯობესებას, უნდა განხორციელებულიყო ღია და გამჭვირვალე პროცესის ფარგლებში, არსებითი, ფართო დებატებით, სამოქალაქო საზოგადოებისა და თავად სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის ჩართულობით.²⁵ ეუთო/ოდირს შეფასებით კი, ის პროცესი, თუ როგორ წარიმართა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის გაუქმება ეწინააღმდეგება საერთაშორისო ადამიანის უფლებების სამართალს, დამოუკიდებელი ინსტიტუტების რეგულირების შესახებ არსებულ საერთაშორისო სტანდარტებს, მათ შორის ეუთოს სტანდარტებს.²⁶ ხოლო, ამერიკის შეერთებული შტატების საელჩომ საქართველოში ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ რეფორმირებისას საზოგადოებას არ მიეწოდა სარწმუნო არგუმენტები, თუ რატომ გახდა საჭირო ამ ცვლილებების ნაჩქარევად მიღება, სათანადო კონსულტაციების გარეშე.²⁷

არანაკლებ საინტერესოა ის ფაქტიც, თუ რა შეცვალა საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებულმა კანონებმა პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურისა და სპეციალური საგამოძიებო სამსახურის გაძლიერების კუთხით? შეიძლება ითქვას, რომ ახალი კანონები მანამდე არსებული კანონების თითქმის იდენტურია. შეცვლილია მხოლოდ სამსახურის ხელმძღვანელების არჩევის წესი: ისინი, ნაცვლად საქართველოს პარლამენტის სრული შემადგენლობის უმრავლესობისა, პარლამენტის სხდომაზე დამსწრე წევრთა უმრავლესობით აირჩევიან. ეს გარემოება კი ნამდვილად ვერ შეფასდება სამსახურის გაძლიერებად და მათი ხელმძღვანელი პირების მაღალი ლეგიტიმაციით არჩევის შესაძლებლობად. „გაუქმებულია კანონის ის ჩანაწერიც, რომელიც ითვალისწინებდა საქართველოს პარლამენტის უფლებას, სრული შემადგენლობის უმრავლესობით ნებისმიერ დროს მიეწვია სახელმწიფო ინსპექტორი პარლამენტის სხდომაზე

²⁴ იხ. განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“, <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/289995>> [30.06.2022]

²⁵ იხ., <https://www.eeas.europa.eu/delegations/georgia_en> [30.06.2022]

²⁶ იხ., <<https://www.radiotavisupleba.ge/a/31714065.html>> [30.06.2022]

²⁷ სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის საქმიანობის ანგარიში, 2021, 395.

ან/და პარლამენტის კომიტეტის სხდომაზე სახელმწიფო ინსპექტორის მიმდინარე საქმიანობის შესახებ ინფორმაციის წარსადგენად. აღნიშნული კი აკნინებს ახლად შექმნილი ინსტიტუტების როლს, ვინაიდან პარლამენტის ტრიბუნის გამოყენება დამოუკიდებელი ინსტიტუტებისთვის არსებითად მნიშვნელოვანია.²⁸ როგორც სახელმწიფო ინსპექტორი მიუთითებდა, „კანონპროექტებში არსად არის ნახსენები სამსახურის გაძლიერება. ასევე, არაა ასახული არც ერთი რეკომენდაცია, რომელიც გაცემულია საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და არასამთავრობო სექტორის მიერ და არ არის გათვალისწინებული არც ერთი გამოწვევა, რაზეც სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურს მრავლად აქვს მითითებული საქართველოს პარლამენტისთვის წარდგენილ 2020 წლის ანგარიშში. „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში არც ერთი დებულება არ არის გადმოტანილი იმ კანონპროექტებიდან, რომელიც 2018-2019 წლებში სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურმა მოამზადა²⁹ და რომლის მიზანი საქართველოში პერსონალურ მონაცემთა დაცვის მაღალი სტანდარტის დამკვიდრება იყო.“³⁰ უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ევროპის საბჭომ, შეისწავლა რა 2019 წელს საქართველოს პარლამენტში წარდგენილი ამ კანონპროექტის შესაბამისობა მონაცემთა დაცვის ევროპის საბჭოს სტანდარტებთან, მათ შორის, GDPR-ის გათვალისწინებით, დაადასტურა, რომ საკანონმდებლო პაკეტი მეტწილად შეესაბამებოდა 108+ კონვენციას.³¹ ამდენად, საქართველოს პარლამენტის მიერ, ერთი მხრივ, სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის 2019 წელს წარდგენილი საკანონმდებლო ინიციატივის სამი წლის განმავლობაში განუხილველობა და მეორე მხრივ, 2022 წლის 30 დეკემბერს მიღებული საკანონმდებლო აქტებით ამ სამსახურის დაჩქარებული წესით განხორციელებული ინსტიტუციური რეფორმა, არ შეიძლება შეფასდეს ახლადშექმნილი სპეციალური საგამოძიებო სამსახურისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის ეფექტიანობისა და გაძლიერებისთვის გადადგმულ ნაბიჯებად. აღსანიშნავია, ისიც, რომ ნებისმიერი დემოკრატიული სახელმწიფოს ძლიერებას, სხვა ფაქტორებთან ერთად, განსაზღვრავს ის გარემოებაც, თუ რა ფორმით ახორციელებს საკანონმდებლო უწყება თავის უფლებამოსილებას და არის თუა არა იგი სახელმწიფოში არსე-

²⁸ იქვე, 390.

²⁹ პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ საკანონმდებლო პაკეტის პროექტი და ყველა სხვა დაკავშირებული დოკუმენტები ხელმისაწვდომია საქართველოს პარლამენტის ოფიციალურ ვებგვერდზე.

³⁰ სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის საქმიანობის ანგარიში, 2021, 390.

³¹ Opinion of Directorate General Human Rights and Rule of Law, Information Society – Action Against Crime Directorate Information Society Department, DGI (2020)12 Strasbourg, 3 July 2020.

ბული გამონვევების თანხვედრი. დემოკრატიისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის თანამედროვე სამართლებრივი კულტურის განმტკიცებისათვის კი საქართველოსთვის, როგორც ევროპული სამართლებრივი კულტურისა და ევროპული ინტეგრაციის პროცესში მყოფი ქვეყნისათვის, უაღრესად მნიშვნელოვანია, 108+ კონვენციის დროული ხელმოწერა და რატიფიკაცია, ასევე, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ საქართველოს კანონში GDPR-ის სტანდარტების იმპლემენტაცია, ვინაიდან „მონაცემთა დაცვის ლანდშაფტი იცვლება“³² და დამუშავება უნდა აკმაყოფილებდეს მონაცემების დაცვის საერთაშორისო კომპონენტებს, მოთხოვნებს დამოუკიდებელი ზედამხედველობისა და მონაცემთა სუბიექტის უფლებათა პატივისცემის შესახებ.³³

III. პერსონალურ მონაცემთა დაცვაზე ზედამხედველი ორგანოების შედარებითი მიმოხილვა

სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურში განხორციელებულ რეფორმაზე საუბრისას არსებითად მნიშვნელოვანია იმის გააზრება, თუ რა საერთაშორისო გამოცდილება არსებობს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საზედამხედველო ორგანოსა და საგამოძიებო მექანიზმის თანაარსებობასთან დაკავშირებით. ასევე, როგორია იმ ქვეყნების საზედამხედველო ორგანოების უფლებამოსილება და ინსტიტუციური მოწყობა, რომლებიც „ევროპაში პერსონალური მონაცემების დაცვის ფარგლებში“³⁴, მონინავე როლს ასრულებენ საერთაშორისო თუ ადგილობრივი სტანდარტების დამკვიდრებაში.

ევროკავშირისა და ევროსაბჭოს სამართლებრივი ჩარჩოს თანახმად, დამოუკიდებელი და ეფექტური საზედამხედველო ორგანოები განიხილებიან პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ელემენტად.³⁵ სწორედ რომ მონაცემთა დაცვის ზოგადი რეგულაცია (GDPR) და ევროპის

³² Lambert, P. Data Protection, Data Loss and Penalties, Irish Business Law Quarterly, Vol. 4, No. 4, 2012, 22-26.

³³ ჯიაკუმოპულოს კ., ბუტარელი ჯ., ო'ფლერტი მ., მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართლის სახელმძღვანელო, თბილისი, 2018, 23.

³⁴ Erdos D., Ensuring Legal Accountability of the UK Data Protection Authority: From Cause for Data Subject Complaint to a Model for Europe?, European Data Protection Law Review, Vol. 6, No. 3, 2020, 444.

³⁵ პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სფეროში ბოლო პერიოდში განვითარებული მოვლენების მოკლე მიმოხილვა, ინფორმაციის თავისუფლების ინსტიტუტი, 19, იხ., <https://idfi.ge/public/upload/Analysis/GEO%20-%20brief_overview_of_recent_developments_in_the_field_of_personal_data_protection.pdf> [30.06.2022]

საბჭოს 108+ კონვენცია გლობალური მნიშვნელობის სტანდარტების დამდგენ უახლესი სამართლებრივი ინსტრუმენტებია. ევროკავშირის მონაცემთა დაცვის ზოგადი რეგულაცია (GDPR) მონაცემთა დაცვის შესახებ კანონმდებლობის განხორციელების მიზნით, ყველა წევრი სახელმწიფოსგან მოითხოვს დამოუკიდებელი საზედამხედველო ორგანოს შექმნას.³⁶

1. საფრანგეთის რესპუბლიკა

საფრანგეთის 1978 წლის 6 იანვრის „მონაცემთა დაცვის“ აქტით შეიქმნა დამოუკიდებელი ადმინისტრაციული (საზედამხედველო) ორგანო – მონაცემთა დაცვის ეროვნული კომისია (CNIL), რომელიც შედგება 18 არჩეული წევრისაგან: პარლამენტის 4 წევრი (ასამბლეის ორი წევრი, სენატის ორი წევრი), ეკონომიკური, სოციალური და გარემოსდაცვითი საბჭოს 2 წარმომადგენელი, უმაღლესი ხელისუფლების 6 წარმომადგენელი (სახელმწიფო საბჭოს ორი წევრი, უზენაესი სასამართლოს ორი წევრი, აუდიტის სასამართლოს ორი წევრი), 5 კვალიფიციური ექსპერტი (თითო-თითოს ნიშნავენ ეროვნული ასამბლეის და სენატის პრეზიდენტები, ხოლო სამს – საფრანგეთის კაბინეტი) და ადმინისტრაციულ დოკუმენტებზე ხელმისაწვდომობის კომისიის (CADA) პრეზიდენტი. თითოეული წევრი აირჩევა იმ ორგანოს მიერ, რომელსაც ის წარმოადგენს. განსხვავებით პარლამენტის წევრთაგან, საზედამხედველო ორგანოს სხვა წევრები აირჩევიან 5 წლის ვადით, პარლამენტის წევრთა ვადა კი მათი პარლამენტის წევრად არჩევის ვადასთანაა დაკავშირებული.³⁷

CNIL-ს ხელმძღვანელობს პრეზიდენტი, რომელიც წევრთაგან აირჩევა. CNIL-ის წევრები ყოველკვირეულ პლენარულ სხდომებზე იკრიბებიან, სადაც შეიმუშავენ საკანონმდებლო ცვლილებათა წინადადებებს, განიხილავენ ცვლილებათა პროექტებს და მთავრობას წარუდგენენ მოსაზრებებს (რეკომენდაციებს). გარდა ამისა, პლენარულ სხდომაზე განიხილავენ მონაცემთა დაცვის სტანდარტების შემუშავებისა და მისი გამოქვეყნების საკითხებს, ასევე მიღებულ საჩივრებთან და განცხადებებთან დაკავშირებით ამუშავენ გადაწყვეტილებათა პროექტებს.³⁸

³⁶ იხ., <<https://ico.org.uk/about-the-ico/news-and-events/news-and-blogs/2022/01/new-uk-information-commissioner-begins-term>> [10.06.2022]

³⁷ იხ., <<https://www.cnil.fr/en/node/287>> [30.06.2022]

³⁸ Act No. 78-17 of 6 January 1978 of the French Republic on Information Technology, Data Files and Civil Liberties, Art. 11.

მონაცემთა დაცვის ეროვნული კომისია (CNIL) ახორციელებს ოთხ მთავარ მისიას:

1. **უფლებების დაცვა და უფლებების შესახებ ინფორმირება** – CNIL ემსახურება როგორც ფიზიკურ პირებს, ისე პროფესიონალებს. ის ემსახურება მთელ საზოგადოებას, პროფესიონალებს, თავისი კავშირების, პრესის, ვებსაიტის, სოციალური ქსელების და საგანმანათლებლო რესურსების გამოყენებით. ნებისმიერ პირს აქვს უფლება დაუკავშირდეს მას საკუთარი უფლებების დაცვის საქმეში;
2. **რჩევებისა და რეკომენდაციების მიცემა** – იმისთვის, რომ დაეხმაროს კერძო და სახელმწიფო ორგანიზაციებს GDPR-თან შესაბამისობაში, CNIL სთავაზობს მათი საჭიროებებიდან გამომდინარე მომსახურების სრულ პაკეტს. იგი ეძიებს ისეთ გადაწყვეტებს, რაც დაიცავს მათ ლეგიტიმურ მიზნებს სხვა მოქალაქეების უფლებებისა და თავისუფლებების მკაცრად დაცვის ფარგლებში;
3. **წინასწარჭვრეტა და ინოვაცია** – იმ ახალი ტექნოლოგიების დადგენა და ანალიზი, რომელთა გამოყენებამ შესაძლოა მნიშვნელოვანი ზემოქმედება მოახდინოს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობაზე. ამ მიზნით CNIL აწარმოებს მონიტორინგს. ის ეხმარება პირადი ცხოვრების დაცვაში კომპანიებს, აძლევს რა რჩევებს, რათა ახალი ტექნოლოგიების დანერგვამ არ გამოიწვიოს უფლებების დარღვევა;
4. **ზედამხედველობა და სანქციონირება** – ზედამხედველობა საშუალებას აძლევს CNIL-ს, რომ კონკრეტული კანონის აღსრულება უზრუნველყოს. ის სთავაზობს მხარეს, იმოქმედოს კანონის შესაბამისად (ფორმალური ინფორმირება) ან აწესებს სანქციებს (ჯარიმა და სხვ.).³⁹

2. იტალიის რესპუბლიკა

1997 წელს პერსონალური მონაცემების დამუშავებასთან დაკავშირებით ფუნდამენტური უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად და პიროვნების ღირსების პატივისცემის უზრუნველსაყოფად შეიქმნა იტალიის პერსონალურ მონაცემთა დაცვის მარეგულირებელი ორგანო (DPA), რომელიც თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია.⁴⁰

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის მარეგულირებელი ორგანო კოლევტიური უწყებაა და 4 წევრისაგან შედგება. წევრებს იტალიის პარლამენტი 7 წლის

³⁹ Practical Guide GDPR, Data Protection Officers, 3, <https://www.cnil.fr/sites/default/files/atoms/files/cnil-gdpr_practical_guide_data-protection-officers.pdf> [30.06.2022]

⁴⁰ იბ., <http://www.garanteprivacy.it/web/guest/home_en> [30.06.2022]

ვადით ირჩევს. პარლამენტი ამ ორგანოს წევრთაგან ირჩევს პრეზიდენტსა და ვიცე-პრეზიდენტს. კოლეგიური ორგანოს წევრები თავიანთ უფლებამოსილებას ახორციელებენ აპარატის მეშვეობით.⁴¹

იტალიის პერსონალურ მონაცემთა დაცვის მარეგულირებელი ორგანოს უფლებამოსილებებია: 1. შეამოწმოს, ამუშავებენ თუ არა პერსონალურ მონაცემებს კანონებისა და რეგულაციების შესაბამისად, ამასთან, პერსონალური მონაცემების კონტროლიორებს და დამმუშავებლებს, საჭიროებისამებრ, მისცეს მითითება მონაცემების კანონის შესაბამისად დამუშავების მიზნით გაატარონ კონკრეტული ღონისძიებები; 2. განიხილოს საჩივრები, სრულად ან ნაწილობრივ აკრძალოს ან შეზღუდვები დაუნესოს პერსონალური მონაცემების დამმუშავებლებს, თუკი ამან შეიძლება გამოიწვიოს მონაცემთა სუბიექტისათვის არსებითად უარყოფითი შედეგები; 3. კონსულტაცია გაუწიოს მთავრობასა და პარლამენტს ისეთი კანონმდებლობის მიღებამდე, რომელმაც შეიძლება მონაცემების დაცვას ზიანი მოუტანოს. მათ შორის, მიუთითოს მთავრობასა და პარლამენტს, რომ საჭიროა კონკრეტული კანონების ან რეგულაციების მიღება ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში; 4. წარუდგინოს პარლამენტსა და მთავრობას წლიურ ანგარიშში პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის განხორციელებისა და მათი საქმიანობის შესახებ; 5. მონაწილეობა მიიღოს ევროკავშირისა და საერთაშორისო დონეზე მონაცემთა დაცვასთან დაკავშირებულ საქმიანობაში, მათ შორის ტრანსსასაზღვრო საქმეების განხილვაში; 5. განახორციელოს საზედამხედველო და დამხმარე საქმიანობას ევროპოლთან, შენგენთან და სხვა საინფორმაციო სისტემებთან; 7. ხელი შეუწყოს პერსონალური მონაცემების დაცვის საკითხებზე და მონაცემთა უსაფრთხოების შესახებ ცნობიერების ამაღლებას.⁴²

3. დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფო

გაერთიანებულ სამეფოში ფუნქციონირებს ინფორმაციის უსაფრთხოების კომისრის აპარატი (The Information Commissioner's office (ICO))⁴³, რომელიც დამოუკიდებელი ორგანოა და ხელს უწყობს საჯარო უწყებების ღიაობას, ასევე ინდივიდუალურ პირთა მონაცემების კონფიდენციალურობის დაცვას. მას აქვს სათავო ოფისი ვილმსლოუში, ჩეშირში და რეგიონული ოფისები ედინბურგში,

⁴¹ იხ., იქვე.

⁴² იხ., <<https://www.garanteprivacy.it/web/garante-privacy-en/the-italian-data-protection-authority-who-we-are>> [30.06.2022]

⁴³ იხ., <<http://www.ico.org.uk/>> [30.06.2022]

კარდიფსა და ბელფასტში. კომისარი (IC) არის გაერთიანებული სამეფოს დამოუკიდებელი მარეგულირებელი პერსონალურ მონაცემთა დაცვისა და ინფორმაციის თავისუფლების სფეროში, რომელსაც აქვს ძირითადი პასუხისმგებლობა „მონაცემთა დაცვის შესახებ“ 2018 წლის და „ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ“ 2000 წლის კანონების შესაბამისად. IC-ს დამატებით აქვს მთელი რიგი მარეგულირებელი და საკანონმდებლო მოვალეობები, რომლებიც გათვალისწინებულია კონკრეტული კანონმდებლობით.⁴⁴

ინფორმაციის უსაფრთხოების კომისრის ოფისი (ICO) არის და იქნება მსოფლიო დონის მარეგულირებელი ორგანო, რომელიც ეფექტურად მუშაობს დიდ ბრიტანეთში და უზრუნველყოფს პერსონალური მონაცემების გაცვლასა და დაცვას. ICO, როგორც მსოფლიო დონის მარეგულირებელი ორგანო, იცავს და ხელს უწყობს ინდივიდის უფლებებს მათი მონაცემების დაცვის კუთხით და ინდივიდებისა და ორგანიზაციების მხარდაჭერით, აუმჯობესებს ინფორმაციის უფლებების პრაქტიკის სტანდარტებს გაერთიანებულ სამეფოში, რათა მონაცემთა დაცვის ძლიერი პრაქტიკა დაინერგოს.⁴⁵

ინფორმაციის უსაფრთხოების კომისრის ოფისის (ICO) ძირითადი პრიორიტეტებია: საზოგადოების ნდობის გაზრდა მონაცემების გამოყენებისა და ხელმისაწვდომობის სფეროში; ინფორმაციის უფლებების პრაქტიკის სტანდარტების გაუმჯობესება მკაფიო და მიზანმიმართული ჩართულობისა და გავლენის გზით; რელევანტური და საუკეთესო საჯარო სერვისის უზრუნველყოფა და განვითარებადი ტექნოლოგიების შენარჩუნება.⁴⁶

4. ბულგარეთის რესპუბლიკა

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის კომისია ბულგარეთში პირველად 2002 წელს შეიქმნა. იგი არის დამოუკიდებელი საზედამხედველო ორგანო, რომელიც იცავს პირების პერსონალურ მონაცემებს მათი არამართლზომიერი დამუშავებისა და წვდომისაგან, ასევე, ეხმარება სახელმწიფოს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სფეროში შესაბამისი პოლიტიკის განხორციელებაში.⁴⁷ კომისია შედგება თავმჯდომარისა და 4 წევრისგან, რომელთაც 5 წლის ვადით ირჩევს პარლამე-

⁴⁴ იხ., <<https://ico.org.uk/about-the-ico/news-and-events/news-and-blogs/2022/01/new-uk-information-commissioner-begins-term>> [30.06.2022]

⁴⁵ Information Commissioner's Office, Management Agreement 2018-2021, 4, <<https://ico.org.uk/media/about-the-ico/documents/2259800/management-agreement-2018-2021.pdf>> [30.06.2022]

⁴⁶ იქვე.

⁴⁷ Personal Data Protection Act of the Republic of Bulgaria, 2002, Art. 6.

ნტი მინისტრთა საბჭოს ინიციატივის საფუძველზე. მათი ხელახალი არჩევა მეორე მანდატით შესაძლებელია.⁴⁸

„პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ ბულგარეთის კანონის მე-11 მუხლის თანახმად, კომისიის თავმჯდომარე ახორციელებს კომისიის საქმიანობის ორგანიზებასა და ადმინისტრირებას, წარმოადგენს კომისიას მესამე პირებთან ურთიერთობებში, ნიშნავს და ათავისუფლებს მოხელეებს, კანონის შესაბამისად გამოსცემს საჯარიმო სანქციებს.

კანონმდებლობის მიხედვით, ზედამხედველობის უფლებამოსილება განიხილებულია პერსონალურ მონაცემთა კომისიასა და მართლმსაჯულების უმაღლესი საბჭოს ინსპექტორის აპარატს შორის. ამ უკანასკნელის უფლებამოსილება ვრცელდება მხოლოდ სასამართლოების, პროკურატურისა და კრიმინალური საგამოძიებო ორგანოების, როგორც მართლმსაჯულების სისტემის ორგანოების, მონაცემების დამუშავებაზე. „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ ბულგარეთის კანონი ასევე ანესრიგებს პერსონალური მონაცემების კანონმდებლობის დარღვევის სამართლებრივ მხარეს, ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობას და ადმინისტრაციულ ზომებს კანონის დებულებების დარღვევის შემთხვევაში.⁴⁹

5. ხორვატიის რესპუბლიკა

ხორვატიის რესპუბლიკაში პერსონალური მონაცემების დაცვას ანესრიგებს ხორვატიის კონსტიტუცია, რომელიც ხორვატიის ყველა მოქალაქეს ანიჭებს უფლებას, დაცული იყოს მისი პერსონალური მონაცემები უკანონო დამუშავებისა და ნებისმიერი ჩარევისაგან.⁵⁰

პერსონალური მონაცემების დაცვის სააგენტო დამოუკიდებელი, საჯარო ზედამხედველობის ორგანოა ხორვატიის რესპუბლიკაში, რომელიც მოქმედებს ევროპარლამენტის რეგულაციის 51-ე მუხლისა და მონაცემების დაცვის საერთო რეგულაციის (GDPR) შესაბამისად. სააგენტო თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და პასუხისმგებელია ხორვატიის პარლამენტის წინაშე.⁵¹ მას ხელმძღვანელობს დირექტორი, რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავს ხორვატიის

⁴⁸ <<https://www.cdpd.bg/en/index.php?p=element&aid=39>> [30.06.2022]

⁴⁹ Data Protection Laws of The World, 2022, 166, <<https://www.dlapiperdataprotection.com/index.html?t=authority&c=NL>> [30.06.2022]

⁵⁰ Constitution of the Republic of Croatia, Art. 37.

⁵¹ Article 4 of the Act on the Implementation of the General Data Protection Regulation of Croatia, Art. 4.

პარლამენტი ხორვატიის რესპუბლიკის მთავრობის წარდგინებით, კანდიდატურების წარდგენის საჯარო მონოდების საფუძველზე.⁵²

სააგენტო ასრულებს რთულ საზედამხედველო კონტროლს და ახდენს მონიტორინგს, როგორც საჯარო, ისე კერძო სექტორში პერსონალური მონაცემების დაცვის განხორციელებისათვის ტექნიკური და ორგანიზაციული ზომების განხორციელებისას. იგი სახელმწიფო ორგანიზაციაა, მაგრამ ასევე მონაწილეობს შემდეგი საზედამხედველო საკოორდინაციო ჯგუფების საქმიანობაში: შენგენის საინფორმაციო სისტემა – Schengen Information System (SIS II), ვიზის საინფორმაციო სისტემა – Visa Information System (VIS), საბაჟო საინფორმაციო სისტემა – Customs Information System (CIS), ევროპის თავშესაფრის მაძიებელთა დაქტილოსკოპიური სისტემა – European Asylum Dactyloscopy Database (EURODAC) და ევროპოლის თანამშრომლობის საბჭო – Europol Cooperation Board (ECB).⁵³

პერსონალური მონაცემების დაცვის სააგენტოს ამოცანებია: მონაცემების დაცვის ზოგადი რეგულაციის (GDPR) აღსრულება და მისი მონიტორინგი; ცნობიერების ამაღლების ხელშეწყობა; უფლებების დაცვის ხელშეწყობა; ხორვატიის მთავრობის, პარლამენტისა და სხვა ორგანოებისათვის საკონსულტაციო მომსახურების გაწევა ფიზიკური პირების პერსონალური მონაცემების დაცვასთან დაკავშირებით; პირის ან რომელიმე ორგანოს მიერ აღძრული საჩივრების განხილვა; თანამშრომლობა, მათ შორის ინფორმაციის გაცვლითა და ურთიერთდახმარების აღმოჩენის გზით; შესაბამისი შემთხვევების მონიტორინგი, რომელსაც შეიძლება შეხება ჰქონდეს პერსონალური მონაცემების დაცვასთან, საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებისა და კომერციული პრაქტიკის მიმართულებით და სხვ.⁵⁴

6. ესტონეთი

ესტონეთის მონაცემთა დაცვის ინსპექცია დამოუკიდებელი საზედამხედველო ორგანოა, რომელიც შეიქმნა 1999 წელს და მოქმედებს კანონის საფუძველზე.⁵⁵ ინსპექციას ხელმძღვანელობს გენერალური დირექტორი, რომელიც ინიშნება ესტონეთის მთავრობის მიერ 5 წლის ვადით, იუსტიციის მინისტრის წარდგინებით. გენერალური დირექტორი უფლებამოსილია მოხსენებით პირდაპირ

⁵² იქვე, Art. 7.

⁵³ იხ., <<https://azop.hr/about-the-agency/>> [30.06.2022]

⁵⁴ იქვე.

⁵⁵ <<https://www.aki.ee/ru/inspekciya/istoriya>> [30.06.2022]

მიმართოს საკონსტიტუციო კომისიას და იუსტიციის კანცლერს.⁵⁶ ინსპექციის ხელმძღვანელის თანამდებობაზე შესაძლოა დაინიშნოს მმართველობითი გამოცდილების მქონე პირი, რომელსაც აქვს პერსონალური მონაცემების დაცვის, სამართლებრივი რეგულირების და საინფორმაციო-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების, მათ შორის, საინფორმაციო სისტემების ცოდნა. იგი არ შეიძლება იყოს რაიმე პოლიტიკური კავშირის/პარტიის წევრი ან ეკავოს სხვა თანამდებობა, გარდა პედაგოგიური და კვლევითი საქმიანობისა.⁵⁷

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექცია ზედამხედველობს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ კანონის მოთხოვნების სახელმწიფო და ადმინისტრაციულ ორგანოთა მიერ შესრულებას, ასევე ევროპარლამენტისა და ევროპის საბჭოს N2016/679 რეგულაციის და სხვა კანონებით დადგენილი პერსონალური მონაცემების დაცვასთან დაკავშირებული წესების შესრულებას. პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექცია ამოწმებს პერსონალური მონაცემების დამუშავების კანონიერებას, გარდა იმ შემთხვევისა, თუკი ასეთი დამუშავება ჩატარებულია პოლიტიკის შემუშავების მიზნით ან ნებადართულია კანონმდებლობით.⁵⁸ გარდა აღნიშნულისა, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ინსპექცია, ასევე, უფლებამოსილია: ხელი შეუწყოს საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლებას მონაცემთა დაცვის უფლებებთან დაკავშირებით, ამ ამოცანის შესრულების მიზნით კი უფლებამოსილია გამოსცეს შესაბამისი ინსტრუქციები; მოთხოვნის შესაბამისად, მიაწოდოს მონაცემთა სუბიექტს ინფორმაცია მის უფლებებთან დაკავშირებით და საჭიროების შემთხვევაში, ამ მიზნით, ითანამშრომლოს ევროკავშირის სხვა სახელმწიფოების საზედამხედველო ორგანოებთან; მონიტორინგი გაუწიოს შესაბამის მიმართულებებს, რამდენადაც მათ შეიძლება გავლენა იქონიონ პერსონალური მონაცემების დაცვაზე, კერძოდ, საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების განვითარებაზე; ითანამშრომლოს მონაცემთა დაცვის საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და სხვა საზედამხედველო ორგანოებთან ან უცხო ქვეყნის კომპეტენტურ ორგანოებთან ან პირებთან; მონაწილეობა მიიღოს ევროპის მონაცემთა დაცვის საბჭოს მუშაობაში; გამოიყენოს ადმინისტრაციული იძულების ღონისძიებები კანონის ფარგლებში; როგორც საკუთარი ინიციატივით, ისე განმცხადებლის საფუძველზე, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საკითხებზე საკუთარი მოსაზრებები გაუზიაროს მთავრობას, იუსტიციის მინისტრს, სხვა ორგანოებს და საზოგადოებას; კანონის შესაბამისად განახორციელოს სხვა ფუნქციები.⁵⁹

⁵⁶ იქვე [30.06.2022]

⁵⁷ Personal Data Protection Act of Estonia, Art. 52.

⁵⁸ იხ., <<https://www.riigiteataja.ee/akt/104012019011>> [30.06.2022]

⁵⁹ Personal Data Protection Act of Estonia, Art. 52.

IV. დასკვნა

ევროპული ქვეყნების საზედამხედველო ორგანოთა სტრუქტურასა და უფლებამოსილებების შედარებითი მიმოხილვის საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის უფლებამოსილებების მქონე ანალოგიური საზედამხედველო ინსტიტუტი არც ერთ ქვეყანას არ გააჩნია. პერსონალური მონაცემების დამუშავებაზე ზედამხედველობასთან ერთად, ისეთი ფუნქციების განხორციელების შესაძლებლობა, როგორცაა, ელექტრონული კომუნიკაციის მაიდენტიფიცირებელ მონაცემების ცენტრალურ ბანკში განხორციელებულ აქტივობებსა და ფარულ საგამოძიებო მოქმედებებზე კონტროლი, ასევე, სამართალდამცავი ორგანოს მოხელის მხრიდან ჩადენილი ზოგიერთი დანაშაულის მიუკერძოებელი/ეფექტიანი გამოძიება, არცერთი ქვეყნის საზედამხედველო ინსტიტუტს არ გააჩნია. თუმცა მხოლოდ ის ფაქტი, რომ სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის იდენტური უფლებამოსილების მქონე ინსტიტუტი საზღვარგარეთ არ არსებობს და მსგავსი საერთაშორისო პრაქტიკა არ მოიძებნება, არ შეიძლება გახდეს ამ უწყების ფუნქციებს შორის ინტერესთა კონფლიქტის ან მისი არაეფექტიანი საქმიანობის შეფასების ინდიკატორი.

ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის საფუძველზე ორი დამოკიდებული ინსტიტუტის ჩამოყალიბება არსობრივად არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას და შესაბამისად, არ ქმნის პრინციპულ სამართლებრივ პრობლემას. თუმცა სტატიაში განხილული საკითხების გაანალიზების საფუძველზე ხაზგასმით უნდა ითქვას, რომ ის პროცესი, რაც ამ სამსახურის რეფორმის განხორციელებას თან ახლდა, არ შეიძლება შეფასდეს დაჩქარებული წესით კანონპროექტის განხილვის დასაბუთებულ ან ახლად შექმნილი სამსახურების გაძლიერების ხელშემწყობ აქტორებად, ვინიდან განხორციელებული ცვლილებებით, საქართველოს კანონმდებლობა შესაბამისობაში ვერ მოვიდა საერთაშორისო სტანდარტებთან. დაჩქარებული წესით კანონპროექტის ინიცირებამდე, მნიშვნელოვანი და აუცილებელიც იყო, პარლამენტს მეტი გულმოდგინებით შეესწავლა საკითხები და რეალური პრობლემების მიხედვით მიეღო შესაბამისი გადაწყვეტილებები.

Nato Gugava*

REFORM OF THE STATE INSPECTOR SERVICE OF GEORGIA AND SUPERVISORY BODIES ON PERSONAL DATA PROTECTION IN COMPARATIVE PERSPECTIVE

Abstract

Personal data protection is part of the human rights in democratic societies and relevant institutions and regulations exist for its realization. Government of Georgia undertook significant steps toward protection of personal data in recent years. Parliament of Georgia adopted Law on Personal Data Protection in 28 December 2011, representing an important instrument for protection of citizens' personal data.

In 2013-2017 important impact on development of personal data protection legislation was made by Association Agreement between the EU and Georgia. The first phase of Visa Liberation Action Plan envisaged consolidation of institutional and legal frameworks in line with European and international standards, ratification of international instruments and inclusion in national legislation, as well as establishment of independent supervisory body. Effective functioning of the supervisory body was identified to be implemented at the second phase

Paper reviews and evaluates the ongoing reform of state inspector's office and personal data protection in Georgia in the comparative light of personal data protection supervisory bodies of some European countries.

Keywords: Personal Data, Supervisory Body, Reform of Inspector's Office, Personal Data Protection Office, Special Investigation Service.

* Associate Professor at Sulkhani-Saba Orbeliani University. orcid.org/0009-0001-8191-6170.